

ALEKSZANDR SZOPROVSZKIJ

A „Moszkovszkoje vremja” költőiről

A *Moszkovszkoje vremja* (Moszkvai idő) irodalmi csoport 1974 és 1975 fordulóján szerveződött. Alapítói *Szergej Gandlevszkij*, *Alekszandr Kazincev*, *Bahüt Kenzsejev*, *Tatyjana Poletajeva*, *Alekszandr Szoprovcszkij* és *Alekszej Cvetkov* voltak. Alkotói kapcsolatainkat sokéves barátságunk még szorosabbá tette, s e barátságnak az alapjául a költészet iránti közös érdeklődésünk szolgált.

A *Moszkovszkoje vremja* csoport soha nem gyártott sem kiáltványt, sem deklarációt, mivel úgy gondoltuk, hogy a versnek kell önmagáért beszélnie. A csoporton belül az egyes szerzők világfelfogása és stílusa nagyon is különbözött egymástól. Például *Szergej Gandlevszkij* szomorú iróniája és nemes individualizmusa eléggé távol áll *Tatyjana Poletajeva* balladáinak a folklórban gyökerező eredőtől, *Poletajeva* az elmúlt korok légkörét szeretné verseiben föltámasztani, újratertemteni.

Viszont valami mégis, kétségtelenül összekötött minket. Most, 15 év elteltével talán föl lehet tární ezeket a közös vonásokat. Legfőképp az orosz költészet hagyományaihoz való vonzódás volt közös jegyünk — bár mi a hagyományokat tágan és minden elfogultság nélkül értelmeztük. Ezen kívül szerzőinket másoktól alkotói elveink makacs védelme és bizonyos agresszivitás különböztette meg.

Az egyes szerzők esetében a hagyomány fölhasználása persze más-más módon történt. *Szergej Gandlevszkij* például a következőket írja:

*És most az ifjúság is véget ér,
Préselt virág a gyűjteményben,
Ki az USA-ban, ki a Komi-földön él,
Ahogy megmondta Szaadi régen.*

Ismeretes, hogy *Puskin Bahcsiszeráji szökőkút* című poémájának a motója így hangzik: „... egyesek már nincsenek az élők sorában, másokat szét-szórt a messzeség. Szádi.” Ezekben a sorokban a cenzúra a száműzött dekabristákra történő utalást vélt felfedezni. A cenzúra gyanúja alaptalannak bizonyult, hiszen *Puskin* a *Bahcsiszeráji szökőkút*at még a december 14-i események előtt írta. A *Jevgenyij Anyegin* utolsó versszakában *Puskin* megtréfálta a túlságosan éber cenzorokat, és újból elismételte ugyanazt: „Kik első strófáim figyelték, / szétszórtá már a messzeség, / vagy már a sírok átölelték, / ahogy megírta Szádi rég.” (*Áprily Lajos fordítása*) S másfél évszáz-

zaddal később az ifjú költő mintha újra bekapcsolódott volna a régi játékba, s nem csak Puszkint idézte, hanem hozzá hasonlóan politikai tréfát is űzött.

Tatyjana Poletajeva minden ironia nélkül, egy az egyben fölhasználja versében egy ismeretlen XVIII. századi költő nyolcsorosát:

*„Oly nagylelkűvé tettél,
Hogy nem is búsulok,
S szófogadóvá — menjél,
Szabad utat adok.
S bár sohasem felejttem
Szerelmed, égi szűz,
Könnyem szívembe rejtem,
Szakadjon rád a tűz!”*

Balladájában e sorok költőjének sorsát próbálja fölidézni.

Ugyanakkor mindez nem jelenti azt, hogy a Moszkovszkoje vremja verseit az idézetek és reminiscenciák manapság divatos, céltalan túlszűfolttsága jellemzi. Példáimmal csupán azt akartam megmutatni, hogyan valósul meg költészetünkben a kontinuitás, a költői hagyomány átörökítése. Sőt, bármennyire hihetetlen is, kiderült, hogy Szergej Gandlevszkij nem ismerte a puszkini Szádi-idézet történetét.

1975 és 1979 között a Moszkovszkoje vremja öt szamizdat antológiát adott ki. Kezdeményezéseink mindig, mindenki számára nyitottak voltak. A kötetekben több mint tizenöt szerző vett részt. A Moszkovszkoje vremja földrajzi hatósugara tágabb volt, mint ahogyan ezt maga az elnevezés mutatja. Munkatársaink voltak *Jelena Ignatova* és *Vitalij Dmitrijev* leningrádi költők is. 1975-ben Alekszej Cvetkov az Egyesült Államokba emigrált. Bahüt Kenzejev 1982 óta Montrealban él. A Moszkovszkoje vremja a csoportokra oly jellemző „kirekesztősi” módszerét soha nem alkalmazta. Antológiáinkban például megjelentek a '60-as években nagy hírnévre szert tett moszkvai csoport, a SZMOG költőinek, *Jurij Kublanovszkij*nak, *Arkagyij Pahomov*nak és *Vlagyimir Szergejenkónak* a versei is.

Barátságunk a mai napig megmaradt. Egyedül Alekszandr Kazincev hagyott bennünket cserben, aki a '80-as évek elejétől kezdve eltávolodott a költészettől, és végül a *Nas szovremennyik* (Kortársunk) című irodalmi folyóirat főszerkesztő-helyettese lett. Kazincev a Moszkovszkoje vremja egyik leglelkesebb életrehívója volt. Olyannyira kérlelhetetlen volt a hivatalos irodalommal szemben, hogy még közülünk is többen kérlelhetlenségét túlzottan tartották. Akkor írt verseit is elsősorban a felfokozott szenvedélyesség jellemezte. A *Judeai szél* című versciklusában például Kazincev lírai hőse majdhogynem teljesen azonosul a zsidó nép lelkeségével. A *Versek az Utolsó Ítéletről* című művében pedig a sztalin-i időszak hóhérainak a megbüntetését követelte. És most a '80-as évek végén nekem — aki valaha a mögötte levő padban ültem az iskolában — nagyon nehéz vele megszakítani a hajdan oly közeli kapcsolatokat.

A hivatalos sajtóval való kapcsolatunk úgyszólván reménytelen volt. Bár Kenzejevet és Cvetkovot úgy látszott a '70-es évek elején, hogy ki fogják adni, de minél érettebbekké és felelősségteljesebbekké váltak a verseik, annál kevesebb esély volt rá, hogy nyomtatásban megjelenjenek. Az akkori idők irodalmának ilyen volt a logikája. Mi nem akartunk az itthoni kiadók-

kal látványosan szakítani. Viszont mindez a dolgok természetéből adódóan mégis megtörtént.

A párizsi *Kontinent* című irodalmi folyóirat 1981. évi 28-as számában a következő cikk látott napvilágot: „A Kontinent vendége — a Moszkovszkoje vremja.” „A csoport több költőjének ez az első publikációja...” — írta bevezetőjében a párizsi lap szerkesztősége. Rögtön ezután a Moszkovszkoje vremja iránt elkezdett érdeklődni a KGB is. Szerzőink ügyészi figyelmeztetésben részesültek, mivel olyan cselekményt követtek el, amely az OSZSZK Büntetőtörvénykönyvének 70. vagy a 190. paragrafusára szerint a bűncselekménnyel határos. Néhányunknak emiatt kellemetlenségei voltak a munkahelyén és a főiskolán. Ám ennek ellenére folytattuk a külföldi publikálást... Majd 1985-ben kezdetét vette a „peresztrojka”.

1987 januárjában a társadalomban és a kultúrában végbemenő változásoknak köszönhetően megalapítottuk a „Moszkovszkoje vremja” irodalmi klubot. A csoportnak Moszkvában maradt régi tagjaival együtt fiatal költők, *Dmitrij Vedenjapin*, *Grigorij Dasevszkij* és *Viktor Szancsuk* lettek a klub alapítói. Az átmenet éveiben a klub funkciója az irodalmi érintkezés megteremtésére, hallgatóságunk körének kiszélesítésére, és a hozzánk hasonló gondolkodású új emberek megtalálására szorítkozott. Különböző életkorú és sorsú költők fordultak meg klubunkban, mint például *Jurij Karabcsijevszkij*, *Timur Kibirov*, *Natalja Mazo* és *Valerij Slenov*.

A klub a szerzői estek rendezésén kívül a kulturális értékek terjesztésével is foglalkozott. Két Puskin-estet rendeztünk, és megszerveztük a nagy érdeklődést kiváltó „Nyugatosok és szlavofilek” című vitaestet. Az ismert költők, prózairók, énekesek, filozófusok, közgazdászok és újságírók voltak a klub állandó vendégei. Az írók és olvasók egymás között megvitatták az ország sorsát és mindazt, ami kortársainkat foglalkoztatja. 1987 júniusában Moszkvában a klub kezdeményezésére és tevőleges részvételével előkészítettük és megtartottuk *Alekszandr Galics* első, posztumusz, nyilvános költői estjét. Arra is nyílt lehetőség, hogy régi, emigráns barátainkat hazahívjuk. Bahüt Kenzsejev és Alekszej Cvetkov fellépése a klubban nagy ünnep volt számunkra.

A klub két évig működött. 1989 tavaszán úgy tűnt, hogy már betöltötte hivatását, és nincs többé rá szükség. Az irodalmi élet egyre egészségesebbé vált, és ez többünket is érintett. Megjelentek műveink, sőt, emigráns barátainkat is publikálták. Az olvasókkal való kapcsolatteremtés elérhetővé vált, és részt vehettünk az ország társadalmi és kulturális életében.

Az, hogy jobbra fordultak a dolgok, még nem jelenti, hogy az ország problémái és a mi személyes problémáink is megoldódtak. Társadalmunkat mélyen átjárta a kór, s ezért még gondolni sem lehet arra, hogy egy csapásra megváltozik minden. Sőt, azok az erőfeszítések, amelyeket eddig tettünk, korántsem elegendőek. Csak a levegő tisztult meg mára, s ezt jóformán észre sem veszi az ember, holott enélkül szabadon nem lélegezhet. Bármilyen történetük is, jól jegyezzük meg egyik társunk baráti figyelmeztetését:

*A sorsra, hidd el, neheztelni bűn.
Bűn és semmi más.*

Fordította: SZÓKE KATALIN

ALEKSZANDR SZOPROVSZKIJ

* * *

*Európában esik (a futballkörképéből ítélve)
Egy hete már — az atlanti partoktól az Urálig.
Ilyen időben nem kergeti ki még az ebét se
A jó gazda a házból... (És megrárgult a dohány itt.)*

*Ilyen időben tükön ül, a szobájába zárva
A híres nyomozó — és most a hegedűn fűrészel...
(S a vodka ára felszökött majdnem a duplájára:
Két egész negyvenhárom század 71-hez képest.)*

*És úgy tartja a köz, hogy el nem tűrné sosem ezt
(Sem ezt a vodkaárat, ám az ily pocsekék időt se)
A jó gazda: nem az, ki most kutyát ki nem ereszt,
Hanem ki zordabb, mint Faustjában leírta Goethe.*

*London, Oslo, Moszkva fölött a felhő-pajzs lebeg,
S a nyirkos fák tarkállva, szétszórt hadrendekben állnak.
Ki tudja, hogy hány napja már — szemerkél, csepereg,
S az Arbat lámpafényei hideg tócsákban áznak.*

*Az égből szeptember szítál. Fejem fölemelem —
Ugyanazok a sárgás-szürke felhők lógaszokodnak.
Ha tudnád azt, hogy egyedül mennyire rossz nekem!
Ha tudnám, nem remélhetek temelleded se jobbat!*

*Más érzések tartoznak a kései szerelemhez.
Az elválás mérgezett szele fúj át a világon.
E levegőbe lépj, szó közben szakíts félbe, kedves,
Amikor minden tönkrement, és csődöt mond az álom.*

*Léptek a lépcsőfordulón. Nyugalmunk szertefoszlik,
S hajnali álmunk épp olyan, mint Isten végkegyelme,
S oly sok emléket őriz még a ládamélyi rongy is,
S nem álmodhattunk annyit, oly sok emlékeink lelke.*

*S én rágyújtok komótosan, nyirkos dohányom ég,
S szólítom múltamat e halk s önkínzó vallomással...
Európában esik. A gazda eteti ebét,
S az, mint a gazda, dölyfösen jár fel s alá a házban.*

(1981)

BAKA ISTVÁN fordítása